

IKON

Nummer 70 • april 2010

Tema: **OMVENDELSE** - proces eller pludselig forandring?

Erik Meier Carlsen
om at lade sig tæmme af en mester

Mogens S. Mogensen
om konversionsteorier

Lars Ahlin
om konversion i sen-moderniteten

Martin Herbst anmelder
ny bog om Evangelist

OMVENDELSE

OMVENDELSE

IKON

Bladet **IKON** udgives af den kristne forening IKON (Informations- og samtaleforum for Kristendom Og Ny religiøsitet). Formålet er at skabe debat om og kontakt med religiøse strømninger uden for den kristne kirke og medvirke til saglig formidling af den kristne tro, især i forhold til mennesker i ikke-kristne miljøer.

IKON udkommer normalt i marts, juni, september og december. Årsabonnement 160,- kr. (inkl. moms). Løssalg 45,- kr. Abonnement kan bestilles på nedennævnte adresse eller ved indbetaling af beløbet på giro 6 61 61 51 med angivelse af afsenderadresse samt formålet med indbetalingen.

Redaktion: Lars Buch Viftrup (ansv. red.), Anni Louise Albæk, Anne Krabbe-Poulsen, Lene Skovmark, Dorte Mølby, Lene Troelsen.

Sats og layout: Jeanette Westh

Forsidebillede: Jeanette Westh

Tryk: Fjerritslev Tryk,
Østergade 35, 9690 Fjerritslev, tlf.nr. 98 21 24 31

Oplag: 800.

Indlæg og artikler sendes til Redaktionen, IKON, Nørreallé 29, 8000 Århus C, e-mail: ikon@ikon-danmark.dk. Læserbreve/debatindlæg modtages gerne, dog forbeholder redaktionen sig ret til at udelade eller forkorte efter eget skøn. Signerede artikler er ikke nødvendigvis udtryk for IKONs holdninger. **Annoncer:** 4,- kr. pr. mm. – 1/4 side 800,- kr. – 1/2 side 1400,- kr. – 1 side 2500,- (alle priser ekskl. moms).

IKON: Nørreallé 29, 8000 Århus C, tlf.: 30200280. SE-nr. 1663 9397. Træffetid bedst tirsdag og torsdag. E-mail: kontor@ikon-danmark.dk

Hjemmeside: www.ikon-danmark.dk. Her kan man også melde sig ind i foreningen IKON, hvor årskontingentet er 200,- kr. (dog 100,- kr. for studerende og pensionister). Husstandsmedlemskab 300,- kr. Formand: Bjarne Dahlmann – e-mail: formand@ikon-danmark.dk.

Det er tilladt at citere fra IKON i henhold til Medieansvarsloven med tydelig kildeangivelse. Ved eftertryk af artikler må der aftales med redaktionen eller forfatteren.

Copyright © IKON-Danmark 2010

ISBN 0907-7987

Indhold

4

Konversionsteorier
Af Mogens S. Mogensen

9

Omvendelse eller
individuel religiøs forandring?
Af Lars Ahlin

13

At lade sig tæmme af en mester
- fra kristendon til buddhisme
Af Anne Krabbe-Poulsen

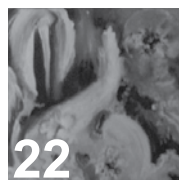
18

I kristendommen
føler jeg mig ikke alene
Af Lene Skovmark

20

En videreudvikling af mit religiøse liv
Af Lene Skovmark

22

Anvendelse i stedet for omvendelse
Af Lene Skovmark

24

Det mig der står herude og banker på
Anmeldelse af bog om Evangelist
Af Martin Herbst

...leder

Omvendelse fra egoisme

Hvad får mennesker til at skifte tro? Hvad sker der, når en person skifter tro? Hvilken forskel gør det for vores forståelse af omvendelse, at samfundet har gennemgået en sekularisering og globalisering? Disse om andre spørgsmål vil dette nummer af IKON dreje sig om.

- AF LARS BUCH VIFTRUP
Ansv. redaktør

Op igennem den europæiske historie og stadig i mange kulturer i dag, har det haft og har nogle dramatiske konsekvenser for de mennesker, der skifter tro. Man kan miste sin familie og hele sociale netværk. Men i vores kultur er religion ikke længere forbundet med en hel samfundsorden eller social organisering. Religion er blevet noget personligt. At man skifter sin tro ud, har ikke nær de samme konsekvenser for ens sociale status og netværk. Det er derfor heller ikke spor mærkeligt, at nogle mennesker op igennem livet får en lang omvendelseskarriere. Man kan sågar være medlem af flere religioner på en gang.

Selvom omvendelse altså ikke længere har den samme dramatiske klang – heldigvis, så er det ikke nødvendigvis et begreb, som har mistet sin mening. Ordet omvendelse kommer fra den kristne tradition, hvor Jesus siger, at vi skal omvende os, for Guds rige er nær. Vi skal vende os fra vores egoisme, der gør, at vi kun kan få øje på os selv og vore egne, så vi derved kan få øje på alle de andre: de udstødte, syge, svage og de anderledes,

fx dem der ikke er medlem af vores egen religion.

Omvendelse er derfor ikke nødvendigvis – i en kristen sammenhæng – ensbetydende med en pludselig, skelsættende begivenhed, som betyder, at man bliver kristen. Og det er heller ikke nødvendigvis en begivenhed, der har som konsekvens, at der sættes skel mellem os kristne og de andre: buddhister, hinduer, muslimer osv. Det kan også forstås som den fortsatte proces med at gøre op med den egoisme, der sætter skel og skaber afstand mellem mennesker.

I det lys kan det at identificere sig med en bestemt religion være udtryk for egoisme. Når vi er bange for, at mange bliver omvendt til østlig spiritualitet, så er det måske i virkeligheden ikke Guds rige, der er vores sag, men vores egen stammereligion, vi hævder? Og måske er det forklaringen på, at religion i dag har et dårligt ry som noget af det, der skaber konflikt og modsætningsforhold? Måske er det afgørende ikke omvendelse fra en religion til en anden, men omvendelse fra egoisme?

Konversionsteorier

AF MOGENS S. MOGENSEN
Ph.d. i interkulturelle studier,
konsulent og underviser

Religiøs konversion er begreb, som dækker over mange forskellige fænomener. I forskningen skelner man mellem følgende konversionstyper, som alle er forekommet i en

dansk sammenhæng inden for de sidste 1000 år.

Traditionsskifte: Den mest radikale type konversion er skiftet fra en religion til en anden. Det indebærer en forandring af verdensopfattelse, ritualer, symboler og livsstil og finder oftest sted i forbindelse med tværkulturel kontakt. Fra vor egen historie kender vi det fra dengang, danerne skiftede asareligionen ud med kristendommen.

Institutionsskifte: En knap så radikal konversionstype er overgangen fra én retning til en anden inden for samme religion. Men også denne form for konversion kan have store konsekvenser for de implicerede, som vi fx så det i forbindelse med Danmarks overgang fra katolicisme til lutherdom. I dansk sammenhæng har man ofte brugt termen konvertering om fx lutherske kristnes overgang til katolicisme, som der var en del eksempler på i årene før og efter 1900.

Vækkelse: Når en persons engagement i den religion, som han eller hun formelt har hørt til uden at det har haft personlig betydning, fornyes eller intensiveres, kan man tale om en vækkelseskonversion. I dansk sammenhæng kender vi fx de pietistiske, indremissionske og grundtvigske vækkelser i det 18. og 19. århundrede og den karismatiske vækkelse i det 20. århundrede samt kulturelle eller traditionelle muslimers "vækkelse" til yderligtgående former for islam, som fx Hizb ut-Tahrir.

Frafald: Konversion kan også vise sig som et frafald fra en bestemt religion, uden at det nødvendigvis fører til et engagement i en anden religion eller en anden retning inden for samme religion. Denne konversionstype kaldes også de-konversion. Den sekularisering, som vi har oplevet de seneste årtier i Danmark, har indebåret en større og større fremmedgørelse overfor kristendommen hos flere og flere mennesker, som også i sidste instans har ført til udmeldelser af folkekirken.

Tilslutning: Konversion til en religion for de men-

nesker, som ikke i forvejen har noget tilhørsforhold til nogen religion, kan man kalde for en tilslutning (affilierung). Denne form for konversion finder vi eksempler på i dag, hvor danskere, der er udmeldt af folkekirken eller aldrig har været medlem, tilslutter sig fx islam eller buddhismen.

Hvad er konversion?

Man kan med god ret spørge, hvad ovenstående typer af konversion har til fælles, som berettiger til at benævne dem alle med samme term. Fælles for alle typer af religiøs konversion er, at de indebærer en forandring eller ændring i en persons forhold til en eller flere religioner. Der er enten tale om et egentligt religionsskifte, eller at troen skifter spor.

Omvendelse i Ny Testamente

Selve begrebet konversion eller omvendelse stammer fra den kristne tradition. Jesus prædikede om omvendelse: "Tiden er inde, Guds rige er kommet nær; omvend jer og tro på evangeliet" (Mark 1,15). Mest kendt er nok historien om Paulus' dramatiske omvendelse på vejen til Damaskus. Mens beretningen i Apostlenes Gerninger (kap. 9) fremstiller Paulus' omvendelse som meget pludselig, kan de fire evangelier ses som beretninger om Jesu disciples gradvise omvendelse gennem tre års vandring med Jesus. Op igennem kirkehistorien har der udviklet sig en tradition for kristne omvendelsesberetninger. Blandt de mest kendte er kirkefaderen Augustins "Bekendelser" fra det 5. årh.

Konversion i psykologien

En af de første videnskabsmænd, som arbejdede med konversionsfænomenet, var psykologen William James, der i starten af det 20. årh. definerede konversion som den proces "gradual or sudden, by which a self hitherto divided and consciously wrong inferior and unhappy, becomes unified and consciously right superior and happy, in consequence of its firmer hold upon religious realities." Altså, konversion forstås her som en integration af personligheden, som hindrer en fejludvikling.

En række senere psykologer har imidlertid anlagt et mere kritisk eller ligefrem negativt syn på konversion og set konversionsfænomener som symptomer på psykiske sygdomme. På det seneste har

psykologer som fx amerikaneren John Bowlby udviklet en såkaldt attachment-teori, hvor konversion søges forklaret ud fra en usikker tilknytning til en mor (eller far) i barndommen.

I udviklingspsykologers undersøgelser og teorier arbejdes der med, at mennesker bevæger sig gennem en række udviklingsstadier, hvor mennesker stræber efter en modning på det intellektuelle, følelsesmæssige og moralske område. I dette udviklingsperspektiv kan konversion finde sted i forbindelse med overgangen fra et udviklingsstade til det næste, og konversion på forskellige stader vil dermed få forskellig karakter af hhv. moralsk, affektiv, kognitiv og religiøs konversion.

Allerede Søren Kierkegaard var dog inde på en lignende udviklingsmæssig tilgang til forståelsen af konversionen, her dog entydigt kristeligt forstået. Kierkegaard identificerer tre "Stadier på livets vej", det æstetiske, det etiske og det religiøse udviklingsstade. I modsætning til udviklingspsykologerne ser Kierkegaard imidlertid ikke overgangen fra det ene livsstadie til det næste som noget naturligt, da mange mennesker hele livet forbliver på det første stadie. Overgangen fra et stade til det næste har karakter af en radikal konversion, idet der optræder en krise i form af fortvivlelse, der fører til en beslutning, et forpligtende valg, ja, når det gælder den sidste fase, et skridt i tro.

Konversion i samfundsvidenskaberne

Mens psykologien anlægger en personlig vinkel, anlægger fx sociologien en social, og antropologien en kulturel synsvinkel på konversion. Historievidenskaben forsøger at forstå konversioner ud fra deres historiske kontekst og religionsvidenskabsfolk anvender de foregående metoder og fokuserer på det religiøse indhold i konversionen. Mens alle disse videnskaber anvender en deskriptiv og analytisk tilgang, vil man i de enkelte religioners teologier finde en normativ tilgang, altså en forståelse af, hvordan konversion må forstås ud fra religionens normative skrifter og traditioner.

Konversion knyttes ofte til identitetsudviklingen. Konversion indebærer i den forståelse en accept af et nyt center for ens selvdefinition og dermed et nyt referencepunkt for ens identitet. Dette referencepunkt kan være en ny forståelse af det guddommelige og modsvares på det sociale plan af en referencegruppe, der kan være en slags menighed.

Den tyske sociolog Thomas Luckmann har gjort opmærksom på, at konversion forudsætter tilstedeværelsen af en tilværelsesforståelse, som i sin kerne er fastlagt og opleves som forpligtende:

"Ohne Kanon keine Konversion" – uden kanon, ingen konversion. Men for at en konversion kan finde sted, så må denne kanon, der med sit sprog og sine billeder repræsenterer det symbolske niveau, bringes i nærkontakt med erfaringsniveauet. Antropologen Peter Stromberg fremsætter her den tese, at en konversion finder sted, når der sker en personlig transformation, hvor et religiøst symbol muliggør for en konvertit at formulere en personlig erfaring, som han eller hun ikke tidligere havde kunnet formulere på en adækvat og legitim måde. Gennembruddet i konversionsprocessen sker i det Stromberg kalder "the impression point," som konvertitten ofte vil kalde sin egentlige konversionsoplevelse, når det religiøse symbolsystem (kanon) pludselig giver mening på det personlige plan og ikke blot tolker konvertittens øjeblikkelige følelser, men hele hans eller hendes livshistorie.

Konversion som paradigme- og diskursskift

I nyere konversionsforskning fokuseres der ofte på konversion som paradigmeskift eller diskursskifte. Et paradigme er her de grundlæggende antagelser af virkeligheden, og dermed en bestemt måde at anskue verden og tilværelsen på, som får konsekvenser for ens måde at agere på. Konversion

Udviklingspsykologien forsøger at forstå omvendelse som udtryk for en krise, der modner og udvikler personen.

som paradigmeskift refererer derfor til en radikal ændring i erkendelsen af virkeligheden, der får konsekvenser for konvertittens måde at løse problemer på i sammenhæng med den gruppe, som deler denne verdensanskuelse, og dermed også for vedkommendes sociale identitet.

Konversion forstået som diskurs-skift vil sige, at en person så at sige begynder at rekonstruere sin egen selvbiografi. Konversion indebærer således, at konvertitten oplever, at han eller hun er en del af en ny historie og en ny sammenhæng, og denne oplevelse hænger sammen med, at konvertitten begynder at fortælle en ny historie om sig selv.

Konversionshistorien er et led i en konstant meningsgørende proces, i hvilken konvertitten integrerer nye erfaringer og indsigter, med det mål at skabe en sammenhængende livshistorie, der kan give mening til konvertittens fortid, nutid og fremtid, og forklare de enkelte handlinger (især selve beslutningen om konversionen).

Forsøg på en definition af konversion

Den mest brede og dækkende definition af fænomenet konversion finder vi hos den amerikanske konversionsforsker Lewis R. Rambo i hans hovedværk "Understanding Religious Conversion" (1993). Rambo ser konversion som en religiøs forandringsproces, som finder sted i et dynamisk kraftfelt af folk, begivenheder, ideologier, institutioner, forventninger og orientering. Konversionen ses derfor som et produkt af samspillet mellem konvertittens længsler, behov og holdninger, karakteren af den gruppe, som han eller hun konverterer til og den særlige sociale kontekst, som disse processer foregår i.

Konversion er en proces, der indebærer forandringer på en række områder:

- **Ydre adfærd**, fx deltagelse i gudstjenester og andre ritualer.
- **Sprog**, fx rekonstruktion af livshistorie.
- **Trosforestillinger**, fx troen på reinkarnation.
- **Fortolkninger**, fx tolkning af Koranens udsagn om kvinders klædedragt.
- **Værdier**, fx en kristen forståelse af, at mennesket er skabt i Guds billede
- **Relationer**, tilhørsforhold til en gruppe, fx medlemskab af en Hare Krishna gruppe.

"Konversion" i postmoderniteten

Der er imidlertid noget, der tyder på, at de klassiske konversionsmodeller, som er reflekteret i ovenstående teoretiske overvejelser om, hvad konversion er, kommer til kort over for nogle af de religiøse fænomener, som vi i stigende grad oplever i det sen-moderne samfund.

Det religiøse landskab har forandret sig radikalt og kan i dag bedst karakteriseres som et religiøst supermarked, hvor der på hylderne bogstaveligt talt ligger alverdens religiøse tilbud. I stedet for at overtage religion som en pakkeløsning, er det nu muligt at komponere sin egen menu med ingredienser fra forskellige religiøse traditioner.

Dernæst ser det ud til, at de mennesker, som er mest påvirket af sen-moderniteten, er blevet søgere i en langt højere grad, end vi er vant til. Den

Omvendelse forstået som paradigmeskift. Her skifter man de grundlæggende antagelser af tilværelsen ud med et nyt sæt antagelser.

eksistentielle eller religiøse søgen er blevet en permanent del af selvforståelsen, således at den enkelte over tid gennemløber en religiøs karriere med mange 'konversioner' og dertilhørende 'dekonversioner.'

Endelig er der en voksende skepsis eller ligefrem mistro mht. institutioner, inkl. religiøse institutioner, således at et engagement i en bestemt religiøs tradition ikke længere i så høj grad indebærer tilslutning til en religiøs institution eller organiseret religion som tidligere. I det hele taget er religion som et fast dogmatisk system ikke så attraktiv som den personlige spiritualitet. 'Konvertitten,' hvis man stadig kan bruge det udtryk, er blevet et aktivt menings-skabende subjekt.

”Mennesker, som er mest påvirket af sen-moderniteten, er blevet søgere i en langt højere grad, end vi er vant til.”

For at opfange denne udvikling som en konversionstype, kunne man vælge at kalde det for en patchwork-konversion. Patchwork metaforen peger på det ufærdige og det fleksible, på muligheden af at kombinere forskellige elementer, at tilføje nye og fjerne gamle elementer. Når en person tilslutter sig en ny religion uden at bryde med den gamle religion eller overtager nogle elementer fra en ny religion og forkaster andre elementer fra den gamle religion, kan man tale om en konversion af patchwork typen. Det indebærer et dobbelt (eller flerfoldigt) tilhørsforhold og en sammensat identitet. En sådan model for konversion finder vi blandt andet, men ikke kun, i nyreligiøse miljøer, hvor der er eksempler på mennesker, som har en lang konversionskarriere i flere religioner og religiøse bevægelser og komponerer deres egen religiøsitet ud fra alle disse.

Mønstre i konversionsprocessen

En anden måde at nærme sig en forståelse af, hvad konversion er, er at forsøge at identificere mønstre i konversionsprocessen. En af de mest anerkendte og anvendte konversionsmodeller er Rambos model, der beskriver konversion som en proces med syv trin.

Trin 1. Konteksten: Konteksten er ikke blot udgangspunktet for konversionen og dermed det første trin, men udgør samtidig de omgivelser, som hele konversionsprocessen finder sted i. Her

er både tale om den større samfundsmæssige og kulturelle kontekst, men også om personlige livsomstændigheder, som påvirker konversionsprocessen.

Trin 2. Krise: Forud for en konversion går der oftest en eller anden krise, der kan have en religiøs, politisk, psykologisk eller kulturel karakter. Krisen kan være forårsaget af en mystisk oplevelse, af sygdom og helbredelse, af en oplevelse af meningsløshed og længsel efter mening, eller af noget helt andet.

Trin 3. Søgen: Mennesker arbejder hele tiden på at etablere mening og formål med deres liv, men en krise kan forstærke denne proces til en meget aktiv søgen efter noget, der kan fylde tomrummet.

Trin 4. Møde: Det næste trin i en typisk konversionsproces er, at den potentielle konvertit i sin søgen møder repræsentanter for en anden religion eller tilværelsesforståelse, det være sig en aktiv missionær for denne gruppe eller blot et almindeligt medlem eller en hel menighed.

Trin 5. Interaktion: Hvis konversionsprocessen fortsætter fører mødet ofte til en interaktion mellem den potentielle konvertit og den religiøse gruppe, som han eller hun har mødt. Det kan dreje sig om deltagelse i særlige religiøse arrangementer og gruppens almindelige fællesskab.

Trin 6. Engagement: Interaktionen kulminerer i at konvertitten beslutter sig for at tilslutte sig den nye religion eller tilværelsesforståelse og engagere sig i denne religiøse gruppe. Oftest markeres konversionen på dette stade med et særligt ritual, som fx dåb af omvendte til kristendommen.

Trin 7. Konsekvenser: Hvert trin i konversionsprocessen har sine konsekvenser, men på dette trin, hvor konvertitten har ændret religiøs identitet og har tilsluttet sig en ny gruppe, må han eller hun som oftest foretage en række justeringer både på det ideologiske og det adfærdsmæssige plan, ligesom konvertitten også må håndtere reaktioner fra omverdenen på konversionen.

En sådan model understreger, at konversion ikke primært er en begivenhed men en proces, og at konvertitten spiller en meget aktiv rolle i processen. Mens megen forskning i konversion tidligere fokuserede stærkt på nyreligiøse sekter og deres forsøg på hjernevask, hvorved konvertitten ofte blev fremstillet som et passivt objekt, har nyere forskning langt stærkere understreget konvertittens aktive rolle.

Som Rambo også gør opmærksom på, så skal de

syv trin ikke kun forstås som tidsmæssige stadier i konversionsprocessen, og rækkefølgen af de syv trin kan også variere, men hvert element er som en dimension af hele konversionsprocessen. Det betyder fx, at den kontekst konversionen foregår i influerer på hele konversionsforløbet, at kriser kan dukke op på forskellige tidspunkter, og at konvertitten oplever konsekvenser af sin konversionsproces allerede, når han eller hun begynder at vise interesse for den nye religion.

Hvorfor konverterer mennesker?

Spørgsmålet om, hvorfor enkeltpersoner og grupper gennemgår en religiøs konversion, er meget vanskeligt at besvare. Her kan man skelne mellem de nødvendige og de tilstrækkelige betingelser for konversion. En nødvendig forudsætning for at konversioner kan finde sted er en eller anden grad af religionsfrihed. En anden nødvendig betingelse er, at der er en eller anden grad af kendskab til og kontakt med andre religioner eller konfessioner. Men friheden til konversionen og muligheden for kontakt med andre religioner er ikke en tilstrækkelig betingelse for konversion.

Der kan være en række økonomiske, sociale, kulturelle, politiske og religiøse grunde til, at en bestemt religion mister taget i en befolkning, og at en anden religion virker mere tiltrækkende. I de allerfleste tilfælde er der imidlertid også meget personlige grunde til, at folk skifter religion.

Hvis vi tager udgangspunkt i folks motiver til konversion, kan der identificeres forskellige slags konversioner.

Den intellektuelle konversion: Her er den potentielle konvertit på jagt efter viden om religiøse eller spirituelle emner, en viden der kan tilfredsstille hans intellektuelle behov for svar på tilværelsens gåder. Den religion eller konfession, der bedst møder dette behov, tilslutter vedkommende sig så gennem konversion.

Den mystiske konversion: I den mystiske konversion sker konversionen primært som resultat af en mystisk oplevelse, et syn, drømme, eller en helbredelse, der gør et så stort indtryk på vedkommende, at han eller hun tilslutter sig den religion, som den mystiske oplevelse er knyttet til eller peger på.

Den eksperimentelle konversion: Denne konversionstype er meget udbredt i fx New Age-miljøer, hvor interesserede opfordres til at prøve forskellige spirituelle terapier eller metoder af for at undersøge, om de virker.

Den følelsesmæssige konversion: Motivet til konversion er her, at vedkommende i kontakten med repræsentanter for en religiøs gruppe har oplevet at blive elsket, at få omsorg og blive bekræftet, således at der knyttes stærke følelsesmæssige bånd til medlemmer i gruppen.

Vækkelsesmødekonversionen: Som navnet siger, er der her tale om en konversion, der finder sted i regi af et vækkelsesmøde. Her oplever den potentielle konvertit styrken i fællesskabet i en større gruppe og udsættes for et større eller mindre gruppepres i retning af konformitet med resten af gruppen.

Den tvungne konversion: Især når det gælder en række nyere sekter har der været mere eller mindre veldokumenterede beskyldninger fremme om, at der har været anvendt forskellige former for tvang i forbindelse med en gruppes rekruttering af nye medlemmer. Det kan være alt fra forsøg på at isolere potentielle konvertitter fra omverdenen til hjernevask, psykologisk terror til vold eller trusler om vold.

Konversion dækker over mange forskellige fænomener, som forskellige videnskabelige discipliner kan hjælpe os til at få et overblik over. Samtidig er de forskellige videnskaber med deres forskellige perspektiver med til at nuancere vor forståelse af, hvad konversion er. Mens man videnskabeligt kan beskrive, hvordan konversioner rent faktisk foregår, har hver enkelt religion sin egen teologiske forståelse af konversion, der angiver normerne for, hvordan man konverterer til netop denne religion.

Artiklen er baseret på bogen: Når danskerne skifter tro, skrevet af Mogens S. Mogensen.

Omvendelse eller individuel religiøs forandring?

Religionsvidenskab: Lektor på religionsvidenskab i Århus, Lars Ahlin, tager os med på en rejse gennem de seneste årtiers akademiske debat om konversion. Det er en debat, som helt grundlæggende sætter spørgsmålstejn ved anvendeligheden af dette begreb i et samfund præget af individuel, religiøs søgen.

AF LARS AHLIN
Lektor, ph.d.,
religionsvidenskabelig
institut, Århus Universitet

I tiden efter den Anden Verdenskrig har man i Vesten erfaret en kulturel udvikling der har påvirket hele samfundet. At det er spørgsmål om afgørende og radikale forandringer fremgår ikke mindst af de betegnelser, der er blevet givet til denne udvikling af fremstående sociologer: "den tyste revolution" (Ronald Inglehart) eller "den ekspressive revolution" (Talcott Parsons).

Det som er sket og som direkte har påvirket efterkrigsgenerationerne, er naturligvis noget som også radikalt har forandret forudsætningerne for religionen og de religiøse udtryk. Det er derfor også forandringer, der radikalt har forandret forudsætningerne for konversionsbegrebet, dets relevans og dets anvendelighed.

Den paulinske model for konversion

Den dominerende model for konversion (omvendelse) indenfor forskning, og hvad konversion er blevet synonymt med i den vestlige kristne kultur, var i lang tid Pauls konversion på vejen til Damaskus, "den paulinske konversion". Her er det et spørgsmål om en pludselig, dramatisk og følelsesladet oplevelse. Hele liv ændrer sig øjeblikkeligt - det gamle jeg benægtes, og den nye bekræftes reservationsløst. Først forandres trosforestillingerne og derefter ændres adfærden og endvidere er en konversion noget, der kun sker en gang.

Udvikling i konversionsbegrebet

Konversion som fremadskridende proces

James V. Downton gør i 1980 radikalt op med det traditionelle syn, i det mindste i ét henseende. Han argumenter nemlig for, at konversion bør betragtes som en langsom fremadskridende proces. Slutresultatet er dog også her en væsentlig forandring af personligheden. Hans argumentation har sin grund i en undersøgelse, han lavede af den ny religiøse bevægelse, Divine Light Mission. I denne gruppe viste det sig, at det kun var en meget lille elite, der gennemgik hele processen og nåede frem til en fuldstændig konversion, mens andre var tilfredse med at nå et stykke af vejen. Dette peger frem mod et par kendetegn for mange af de nye religiøse bevægelser, hvilket er af betydning for konversionsdiskussionen. Niveauet for engagement kan nemlig være meget skiftende. Kun en elite bliver dybt engagerede og en endnu mindre del bliver dette for en længere periode (Se f.eks. Eileen Barker).

Omvendelsesmotiver

Også i en artikel af John Lofland og Norman Skovnod fra 1981 er det helt tydeligt, at fremvæksten af de nye religiøse bevægelser har forandret forudsætningerne for konversionsdiskussionen. De siger nemlig, at med erfaringerne fra de nye religiøse bevægelser er det umuligt at se på konversion som noget tydeligt defineret. I stedet ønsker de at tale om forskellige konversionsmotiver. Med tiden, hævder de, bliver intellektuelle og erfaringsmæssige motiver mere og mere almindelige, mens væk-

Inden for New Age er der ikke noget endeligt, man kan konvertere til, men det er rejsen, der er det primære.

kelses- og mystiske motiver bliver mindre og mindre almindelige.

Med hensyn til de intellektuelle og erfaringsmæssige motiver kan man i begge tilfælde tale om en "søgermentalitet". Et intellektuelt motiv har den person, som gennem læsning og undersøgelse af forskellige måder at være på, søger at finde frem til "oplysning". Hvis en vej ikke fungerer, findes der altid en anden, der kan afprøves, og det er tvivlsomt, om man overhovedet når hele vejen. Personer med erfaringsmæssige motiver har en meget pragmatisk holdning til nye trossystemer og nye måder at se tingene på: "Try it out" – prøv det af, og se om det virker. Man engagerer sig først i det ene og derefter i noget andet, og det fremgår implicit, at konversion absolut ikke er en nødvendig følge af engagementet. Her bliver det også meget tydeligt, at de to forfattere har udvidet begrebet konversion på en radikal måde, idet konversion ikke længere implicerer, at individet skifter et helt sammenhængende meningssystem ud med et andet.

"Det var kun en meget lille elite, der gennemgik hele processen og nåede frem til en fuldstændig konversion."

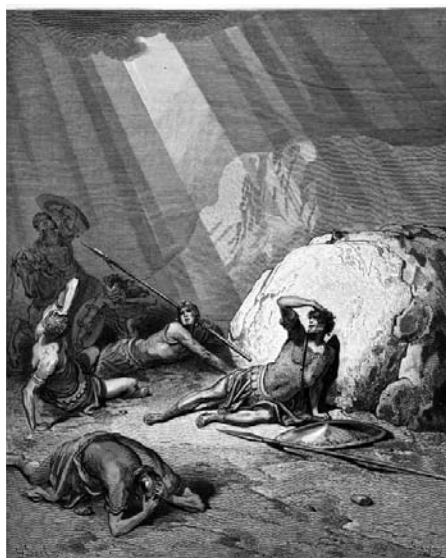
Af Loflands og Skovnods diskussion kan man tydeligt fornemme, at den religiøse situation er kraftigt forandret og at forandringerne vil forsætte. De motiver, der er blevet mere almindelige, er nemlig også de motiver, som påvirker den enkeltes hverdagsliv mindst. Blandt de motiver, der er blevet mindre almindelige, er som sagt det mystiske.

Dette motiv har ellers fungeret som model for, hvad konversion er i den vestlige verden, en konversion, der radikalt forandrer den enkeltes liv. Den mest afgørende forandring er, at kristendommen

har mistet sin tidligere dominerende position og at konversionsmotiver tæt knyttet til kristendommen dermed er blevet mindre almindelige. De motiver, der er blevet mere almindelige, er i stedet dem, der er knyttet til religiøse systemer, der står uden for kristendommen. Det kan dreje sig om inspiration fra andre religiøse traditioner eller, i Thomas Luckmanns termer, en ny privatiseret form for religion.

Konversionskarriere

Nogle år derefter skriver James T. Richardson, at konversion ikke er noget, der med nødvendighed kun sker en gang, men at det er bedre at betragte konversion som en række af engagementer, der tilsammen udgør en "konversionskarriere". Dette er i følge ham blevet stadig mere almindeligt, da der i det pluralistiske samfund findes så mange alternative muligheder. I sin konklusion konstaterer Richardson, at "hundred tusinder unge, i USA og andre steder, der er en del af den mest uddannede og velstående generation nogensinde, træffer bevidste beslutninger om at 'konvertere' til nye religioner, selv om det for mange kun er for en relativt kort tid". Her fremgår det meget tydeligt at det handler om en ny generation, efterkrigsgenera-

Paulus' omvendelse har haft afgørende indflydelse på, hvordan man i den europæiske kultur har forstået omvendelse helt frem til slutningen af det 20. århundrede.

tionen, der går ind i en konversionskarriere. Men er det rimeligt overhoved at tale om konversion, når det handler om engagement for "relativt kort tid"?

"Det synes mere rimeligt at tale om "individuel religiøs forandring" (end om konversion)."

I en senere artikel samme år hævder han, at "den traditionelle opfattelsen af konversion stammer fra den kultur, i hvilken den er en del". Denne kultur er den kristne, men i dag ser den dominerende kultur meget anderledes ud og den kendetegnes af, at de aktive subjekter "bestræber sig på at udvikle deres egen individualitet". Her fremgår det, at et religiøst engagement ikke kun er et spørgsmål om at søge mening eller at få svar på eksistentielle spørgsmål. Det handler også om, muligvis frem for alt, at udvikle sin egen person og at skabe en passende selvbiografi.

Afvikling af konversionsbegrebet

Åndelig biografi

Der er således flere forskere, der ud fra deres erfaringer, ikke mindst af nye religiøse bevægelser, har udvidet konversionsbegrebet ved at skabe nye begreber såsom konversionskarriere og konversionsmotiver. Bob Exon går et skridt længere og sætter spørgsmålstegn ved begrebet som sådan. Baggrunden for dette er studier, han har foretaget af tilhængere til moderne hinduistiske bevægelser i Vesten. Han vil til forskel fra Richardson ikke

engang tale om konversionskarriere. I stedet taler han om en "åndelig biografi". Dette begreb kan nemlig rumme det forhold, at en enkelt person samtidigt kan være medlem af flere religiøse grupper. Der er således meget i det gamle konversionsparadigmet der ikke passer til vesterlændinge, der er i kontakt med hinduistiske bevægelser. Exon ønsker en tydeliggørelse af begrebet og henviser til Richard Travisano, der har sagt, at en "fuldstændig forvandling signalerer konversion, mens alt mindre signalerer vekslen".

Individ afløser institution

Thomas Luckmann stiller i en artikel fra 1999 også direkte spørgsmålstegn ved relevansen af konversionsbegrebet i den vestlige verden. Hans udgangspunkt er, at der er sket store ændringer i Vesten de sidste årtier, hvilket blandt andet har ført til, at en privatiseret form for religion i dag er blevet den dominerende i stedet for den institutionaliserede. Konklusionen bliver derfor, at det bedste er at reservere termen konversion til tydelige skift hos den enkelte. Skift der har sin grund i, at individet har tilpasset sig en eksklusiv kanon, der giver den fulde sandhed både om denne og den kommende verden. Men da der ikke længere findes en altomfattende kanon i de moderne pluralistiske samfund, der tilbyder dette, synes begrebet "konversion at indeholde store problemer".

Rejsen er det primære

Poul Heelas diskuterer eksplicit konversionsbegrebet i relation til new age og hans diskussion har tydelige berøringsflader med Luckmanns. Han siger nemlig, at inden for new age er der ikke noget endeligt, man kan konvertere til, men at det er rejsen, der er det primære – ikke målet for rejsen. Derfor er den klassiske betydningen af konversion heller

ikke relevant i forhold til et engagement i new age. Selvom hans ræsonnement er begrænset til new age, så har det en videre relevans. Heelas siger nemlig, at new age er at betragte som spiritualiserede og radikaliserede ytringer af generelle kulturelle strømninger. Det vi ser inden for new age kan vi således også finde i den bredere kultur, om end i en svagere version. Af dette kan man trække den samme konklusion som Luckmann: I det moderne samfund er det svært at tale om konversion.

Konversion som individuel religiøs forandring

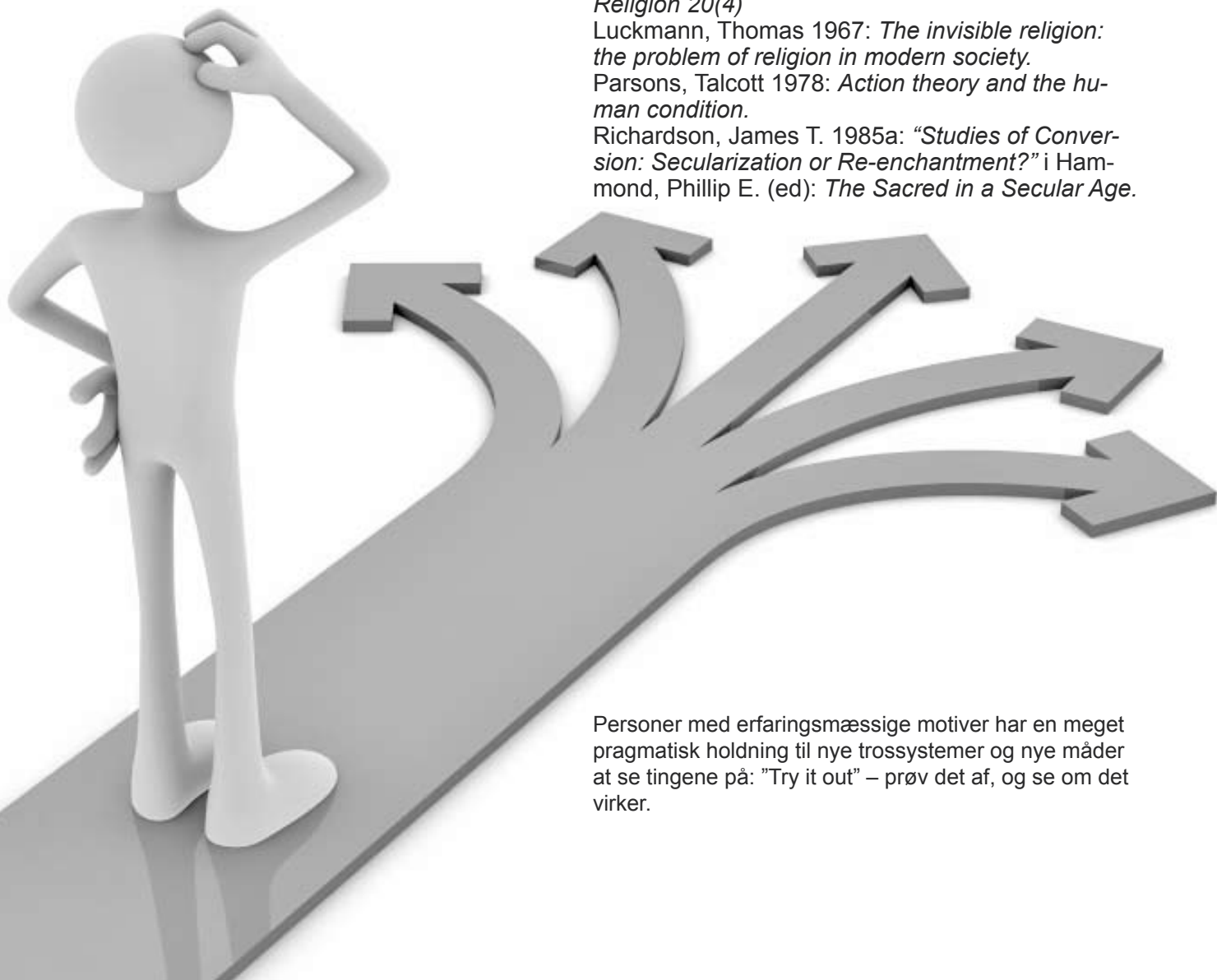
Er da ikke tid helt at forlade det gamle konversionsbegreb, der var relevant i en særlig kontekst og i en særlig tid, i et mere eller mindre traditionelt samfund domineret af en type af religiøst system, kristendommen. I vores type af samfund, derimod, synes "konversion" generelt ikke længere være et relevant begreb, men mere rimeligt synes det være at tale om "individuel religiøs forandring". En fordel med dette begreb er, at det kan fortolkes ud fra perspektiver, der netop tager som sit udgangspunkt, at vi i dag lever i en verden, der er blevet mere og mere senmoderne eller flydende moderne. I denne type af samfund er identiteten og

individets selvbiografi kontinuerligt til forhandling, og i denne forhandling kan religiøse komponenter enten vælges til eller fra afhængig af den situation, individet ved et bestemt tidspunkt befinder sig i. En anden fordel er, at til rubrikken "individuel religiøs forandring" kunne henføres både konversion (i en begrænset betydning), søgende, foreløbig tro, veksling med mere. Det vil sige under den fælles rubrik kan man finde forskellige begreber der enhver er defineret på sin måde og som enhver har relevans i sin specifikke samfundsmæssige kontekst.

Litteratur:

- Barker, Eileen 1984: *The Making of a Moonie*.
Heelas, Paul 1996: *The New Age Movement: The Celebration of the Self and Sacralization of Modernity*
Heelas, Paul 2000: "Turning within" i Percy, Martyn (ed) *Previous Convictions: Conversion in the Real World*.
Inglehart, Ronald 1977: *The Silent Revolution: Changing values and political styles among Western publics*.
Lofland, John og Skovnod, Norman 1981, "Conversion Motifs" i *Journal for the Scientific Study of Religion* 20(4)
Luckmann, Thomas 1967: *The invisible religion: the problem of religion in modern society*.
Parsons, Talcott 1978: *Action theory and the human condition*.
Richardson, James T. 1985a: "Studies of Conversion: Secularization or Re-enchantment?" i Hammond, Phillip E. (ed): *The Sacred in a Secular Age*.

Personer med erfaringsmæssige motiver har en meget pragmatisk holdning til nye trossystemer og nye måder at se tingene på: "Try it out" – prøv det af, og se om det virker.

At lade sig tæmme af en mester

Fra kristendom til buddhisme

Jeg møder Erik Meier Carlsen i en kantine på Københavns Universitet. Han er tibetansk buddhist og følger hovedsageligt lærere og anvisninger fra Dzogchen-traditionen, der især findes inden for den skole, der kaldes Nyingmapa. Den strenge mørke vinter bevirker, at vi søger mod det lys, vi kan få. Vi sætter os ved vinduet med en kop te en kold onsdag i februar.

AF ANNE KRABBE-POULSEN
Redaktionen

”Fortæl om din omvendelse”

Nu betragter jeg det ikke som en omvendelse. ”Omvendelse” er et omdiskuteret og kontroversielt begreb, som vores kultur og tradition har konstrueret og lavet forestillinger om. Så det er tvivlsomt i hvilken udstrækning, man overhovedet kan bruge det begreb uden for den kristne kulturhorisont. Paulus’ omvendelse er den paradigmatiske omvendelse, det er urtypen på omvendelse i kristendommen og bliver knyttet sammen med den mystiske oplevelse. Men jeg har ikke oplevet et øjeblikkeligt bevidsthedsskred i forbindelse med at blive buddhist. Jeg har ikke oplevet, at man kan bevæge sig fra en tilværelsesforståelse, der bliver stadig mere utilfredsstillende og usammenhængende, og så komme til et bestemt turning point, hvor det hele lige pludselig falder i hak, og der melder sig en hel ny tolkning af eksistensen.

Hvis man slår ordet ”conversion” op i den tibetanske ordbog, får man et tibetansk ord, der betyder ”at tæmme”. I den forestilling, der er udbredt i den tibetanske kultur, er det et spørgsmål om, man er religiøs eller ikke religiøs. Er man religiøs, så er man buddhist, der foreligger ikke andre muligheder. Så det er et spørgsmål om, hvorvidt man er

verdslig, og dermed vild, dvs. lever vildt efter sit eget behov og egocentriske perspektiv, eller om man lader sig tæmme af en mester eller Buddha selv, og dermed følger en anden tilværelsestolkning. Så man kan sige, jeg er blevet tæmmet. Og det er en tanke, jeg godt kan identificere mig med, selv om det er en fuldstændig anden situation, jeg har været i.

”Det forekom mig simpelthen, at kristendommen var for langt ude.”

Jeg er også inspireret af den tibetanske forestilling om tro. Der er en helt bestemt teologi om tro, hvor man deler tro op i tre forskellige faser. Den første fase er knyttet til en forestilling om inspiration. Man kan blive inspireret af en person, et ideal, en tekst, et mirakel eller et billede, som kan vise, at der er en virkelighed, der rækker udover jegets snævre verden. Den næste fase er præget af længsel. Her udvikles den indstilling, at man aktivt ønsker at komme nærmere til den tilstand, man er blevet

inspireret til. Og den sidste fase er så at opnå sikkerhed i troen, så der ikke er noget at diskutere længere. Nu er det ens fulde og fundamentale tolkning af livet og verden.

”Jeg er overbevist om, at kristendommen er stærkt inspireret af buddhismen.”

”Er du nået til det punkt?”

Man kan altid diskutere, om hvorvidt der ikke altid er en eller anden tvivl og anfægtelse. Det her handler ikke om at have nået buddha-tilstanden. Men i forbindelse med troen kan jeg godt føle, at jeg er i den tilstand, at det er fuldstændig umuligt for mig at forestille mig, at jeg skulle forlade den anskuelse, jeg har fået her. Den er så fundamental. Den er mit væsen. Sådan er jeg.

”Hvornår fik du den anskuelse?”

Det er i hvert fald 20 år siden. Og selvfølgelig har den forandret sig og skiftet karakter.

”Hvad fik dig til at skifte?”

Det er ikke noget enkelt skifte. Det har været en proces, som man også kan se i de tre faser om tro. Jeg er almindeligt folkekirkeligt opdraget i en familie, hvor der ikke blev talt meget om religion, og hvor vi kun gik i kirke til højtiderne. Men min mor bad aftenbøn med os, da vi var små og sang indimellem en salme. Og som jeg selv husker det, havde jeg et ret intenst gudsforhold, da jeg var en 11-12 år gammel. Jeg bad ofte på eget initiativ til Gud. Og på et tidspunkt blev jeg også engageret i noget, der hedder Civil KFUM. Men da jeg så blev konfirmeret, mistede jeg troen på kristendommen. Det forekom mig simpelthen, at det var for langt ude. Da jeg begyndte i gymnasiet, var jeg så småt begyndt at interessere mig for moderne fortolkninger af tilværelsen bl.a. Freud og Marx. Og for øvrigt havde jeg en præst, der var fuldstændig ude af stand til at forklare de mystiske forestillinger om kødets opstandelse, jomfrufødsel og andre ting i kristendommen, der er en udfordring for forstanden. Det gav ingen mening, og så meldte jeg mig faktisk ud af folkekirken som 16årig. Jeg blev stærkt politisk engageret og var glødende kommunist som 16-17årig, men da jeg blev 21 år mistede jeg også det mening for mig.

”Var det på en rejse til Østen, du blev inspireret af buddhismen?”

Nej, jeg var længe om at rejse til østen. Men jeg blev inspireret af folk, der rejste til østen. Jeg var meget optaget af modkulturen dengang, ungdomsoprøret med musik og stoffer. Denne voldsomme kulturelle manifestation var meget engagerende. Der opstod også en ny interesse for det spirituelle i en mere diffus form og en nysgerrighed for orientalsk religion og vestlig mystik. Og på det tidspunkt havde jeg ikke brudt båndene til kristendommen. Jo, i den forstand at jeg havde meldt mig ud af folkekirken. Men da interessen for buddhismen dukkede op, var det ikke sådan, at jeg følte en særlig afstand til kristendommen. Der var en nysgerrighed for den katolske kirke, men vi var ukonventionelle dengang, så det skulle gerne være noget andet end den traditionelle evangelisk-lutherske kristendom. Det lå ligesom i tiden.

”Hvordan ser du på kristendommen i dag?”

Jeg har fået mere og mere forståelse og sympati for kristendommen. Jeg er overbevist om, at kristendommen er stærkt inspireret af buddhismen. Buddhismen ligger ca. 500 år før kristendommen. Og buddhismen opstår næsten samtidig med indledningen til den meget formative kulturperiode ”hellenismen” med Alexander den Stores togt til Vestindien. Den første buddhistiske billedkunst er import af græsk billedhuggerkunst. Der er en kulturblending i den periode, som også er meget formativ for kristendommen. Buddhismen lancerer også det monastiske projekt (klosterinstitutionen, red.), der senere kommer til kristendommen. Det er Buddha, der først får institutionaliseret et fællesskab, der har trukket sig tilbage fra verden.

”I mit engagement i den tibetanske buddhisme ligger en længsel efter det førmoderne.”

”Hvilken forskel har det gjort for dig før og efter, du er blevet buddhist?”

Det er lidt vanskelig at sige. Jeg betragter det jo som en proces. Jeg havde i mit udgangspunkt en erfaring med det religiøse fra min barndom. Så et engagement, der rakte ud over min egen eksistens, har hele tiden været der. Også i mit politiske engagement. I dag ser jeg kritisk på mit politiske

Erik Meier Carlsen er gået fra kristendommen til buddhismen.

engagement, for det havde en pseudo-religiøs karakter og blev en religionserstatning. Men jeg ser en kontinuitet i, at jeg gennem mit liv fra barndom til voksenlivet har søgt et tilværelsesperspektiv, der definitivt rakte ud over jegets selvophøjelse og egocentriske perspektiv. Og i mit møde med buddhismen har det engagement så udviklet sig på en anden måde.

Mit møde med de tibetanske mestre var en enorm inspiration, og den fuldstændige uanstrengte selvfølgelige autoritet de havde, når de talte, overrumplede mig. Jeg har aldrig nogensinde før set mennesker, der var så autentisk til stede i deres omgang med forestillinger om det, der definitivt lå uden for jegets bestræbelser i verden. Tibetanerne opdeler som nævnt tro i de tre faser: Inspiration, længsel og sikkerhed. Det var inspirationen fra de første lamaer, der rykkede i mig. Men samtidig oplevede jeg et dilemma, for jeg kommer jo aldrig til at blive som dem.

Det stod hurtigt klart for mig, at der i mit engage-

”Den udbredte populære interesse for tibetansk buddhisme, som man hyppigst finder i vesten, har kun en begrænset berøring med det, jeg betragter som autentisk buddhisme.”

ment i den tibetanske buddhisme ligger en længsel efter det førmoderne. Jeg oplever at moderniteten, som den har udviklet sig, først i den vestlige verden og nu over hele verden inden for de sidste 2-300 år, har gjort det meget vanskeligt at have med religion at gøre. Den fuldstændig selvfølgelige hvilen i det religiøse, der eksisterede i verden, før den blev forandret med moderniteten, er definitivt væk. I den vestlige kultur er det udtrykt i ordene ”Gud er død”. Der er en måde at være religiøs på, der er gået tabt.

”Det er svært at være moderne menneske og religiøs?”

Ja, det forekommer mig at være vanskeligt. Det indeholder en modsætning. Der er en spænding i det. Og den kan man så dramatisere på mange forskellige måder. Og for mit vedkommende, har jeg rettet min opmærksomhed, længsel og inspiration mod den førmoderne tibetanske kultur, som har eksisteret intakt indtil for 50 år siden, og faktisk nogen steder stadig eksisterer næsten intakt. Der er områder, som er meget lidt berørte af moderniteten, og som er markant anderledes fra den måde, vi har indrettet verden på nu. Men det er noget, der forsvinder, og det er ikke noget, jeg kan virkeliggøre i min eksistens. Jeg er et moderne menneske, men jeg har fået den inspiration, og den fastholder jeg. Den er utrolig vigtig i min tilværelse.

”Men spændingen er der konstant?”

Ja, det at forholde sig til noget, der er forbundet med noget tabt, det er der en spænding i. Men det er ikke ulideligt for mig på nogen måde, tværtimod. Det skaber en stor glæde i mit liv. Men det rummer også nogle vanskeligheder, fordi det isolerer mig på nogle måder i forhold til den omgivne verden.

”Buddhismen er ikke aktivt missionerende.”

”Hvordan?”

Der er nogle begrænsninger i, at jeg har en inspiration, som er særpræget og spiller så stor en rolle i min tilværelse. Jeg har fire børn, og ingen af dem er blevet buddhister. Et par af dem har været meget optaget af det, og de har rejst med mig. Så vi har haft et fællesskab omkring det, men det er ikke deres verden på den måde, som det er min. Jeg har været gift to gange, og selv om mine to koner også har været, specielt i den første stærke forelskelses tid, optaget af det på næsten samme

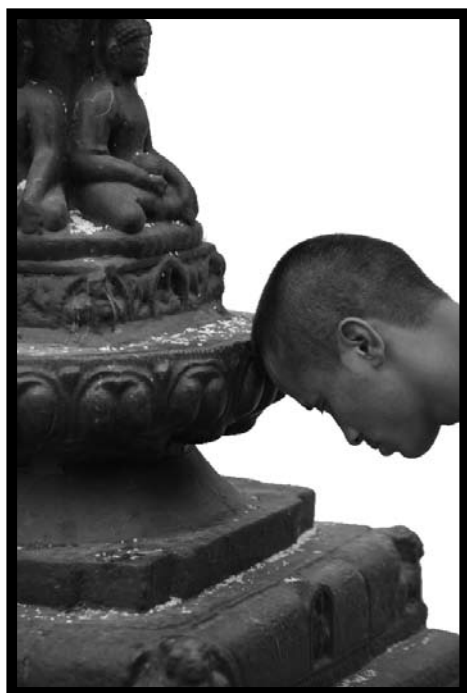
måde, som jeg har været det, så er det ikke noget, der har kunnet holde ved. Og det har måske også været med til at skabe afstand i vores forhold, fordi de forestillinger, man bruger til at forklare og forstå nogle ting, er så forskellige, at det kan stille sig imellem og dermed blive en begrænsning i forhold til en intim samtale eller forståelse.

”Hvad betyder omvendelse i buddhismen?”

Der er perioder i både buddhismens og kristendommens historie, hvor de har været fuldstændig dominerende religioner i en kultur i en længere periode fx i europæisk middelalder. Måske kan man i de perioder ikke en gang kan tale om religion som begreb, fordi det var en grundtolkning af eksistensen og verden, hvor alle andre forestillinger var indskrevet i. Kunst og videnskab i middelalderen var en del af den kristne tolkning. Og sådan var det i høj grad også i Tibet. Der findes ikke kunst og former for viden, der ikke er indskrevet i buddhismen. Og når kulturen ser sådan ud, så findes der ikke noget, der hedder omvendelse, for det kræver, at der eksisterer konkurrerende trossystemer ved siden af hinanden. Men den måde kristendommen bredte sig på gav en særlig forestilling om omvendelse, som ikke findes i buddhismen. Der er ikke en missionstænkning i buddhismen.

Hvad skal der til, for at man tilhører buddhismen – i det ydre/i det indre?

Buddhismen har ikke noget at gøre med, at man udfører nogle bestemte handlinger eller ej, eller at man skal gå bestemt påklædt. Nogle gør det, andre gør det ikke. Men der er forskellige traditioner og træningsprogrammer fra Tibet. Der findes et intro-program, som bl.a. indeholder, at man skal lave 100.000 glidefald dvs. at man lægger sig med panden mod jorden foran en Buddha-statue eller sin mester. Det tager 2-3 måneder at gennemføre dette program. Så findes der skoler, der i vesten kaldes Lamaskoler, hvor man i 3 år kun fokuserer på praksis. Man lærer at udføre ritualer og har kun kontakt med sine medpraktiserende og sin mester.

"Der findes et introprogram, som bl.a. indeholder, at man skal lave 100.000 glidefald dvs. at man lægger sig med panden mod jorden foran en Buddha-statue eller sin mester."

Som barn havde Erik Meier Carlsen et intenst gudsforhold, men som konfirmand mistede han troen på Gud. Først mange år senere blev han optaget af buddhisme.

Endelig findes der klosteruniversiteter i Tibet, som har et uddannelsesprogram på mellem 6 og 12 år. De programmer har alle dannet grundlag for, at nogle lamaer i vesten har lavet nogle tilpassede modeller. Jeg hørte for nylig, at Dalai Lama har lavet en rabatordning, så man kan nøjes med at udføre 10.000 glidefald frem for 100.000. Men der er en meget stor variation i de typer af programmer, der findes, og de tibetanske mestre har forskellige holdninger dertil.

"Har du fulgt et af programmerne?"

En af mine vigtigste mestre har den indstilling, at de træningsprogrammer fungerer glimrende i Tibet. Men hvis man har gået i skole og har lært at skrive og læse med videre, er det ikke særlig påkrævet at følge et. Så jeg har ikke fulgt nogle af dem slavisk, men prøver at sætte mit eget program sammen. Jeg har været på et klosteruniversitet i Nepal i 3 måneder og fulgt undervisningen dér. Men dér blev jeg overbevist om, at det ville være mere befordrende for mig at tage noget uddannelse hér – læse religionsvidenskab og tibetansk og bruge de redskaber til at forstå det, jeg er optaget af.

"Hvad gøres der i din religion for at andre kan finde ind til den?"

Buddhismen er ikke aktivt missionerende. Og Dalai Lama sagde jo også sidste gang, han var i byen, at han ikke vil råde nogen til at opsøge den tibetanske buddhisme, fordi det for langt de fleste vil

være at foretrække, at de holder sig til den religion, som er mest udbredt i deres egen kultur. De få, der ikke kan gøre andet, dem vil han så gerne hjælpe, men det er ikke noget, han anbefaler. Men det kan holdes op imod, at den tibetanske buddhisme gennem sin historie faktisk har spredt sig over et stort område og været i stand til i praksis at udbrede sig. Den har haft en tiltrækningskraft.

"Hvad er det i buddhismen, der tiltrækker mennesker i dag?"

Den udbredte populære interesse for tibetansk buddhisme, som man hyppigst finder i vesten, har kun en begrænset berøring med det, jeg betragter som autentisk buddhisme. Specielt præsentationen af den tibetanske buddhisme er inficeret af teosofferne, fordi teosoffer stod for den første bølge af oversættelser. De har etableret en vestlig udgave af reinkarnation som, så vidt jeg kan se, er smeltet sammen med darwinistiske forestillinger. Det er helt forskelligt fra den buddhistiske forestilling om reinkarnation. Buddhismens forestilling hviler først og fremmest på erkendelsen af jegets illusion. Der er ikke nogen sjæl, der kan vandre fra den ene til den anden. Sjælevandring er helt i modsætning til den buddhistiske forestilling. Teosofien stykker ting sammen, så det passer til en vestlig individualitetstænkning. Men det vil jeg kalde en pseudo-religion, som efter min mening fjerner alvoren i tilværelsen.

I kristendommen føler jeg mig ikke alene

Mellem gestaltterapi, buddhisme og kristendom

Kirsten Pippi Poulsen har været mange år i terapeutiske miljøer og har praktiseret buddhistisk inspireret meditation. Inden for de sidste par år er hun vendt tilbage til sine kristne rødder og fortæller, hvad hun oplever som styrken ved kristendommen.

"Når man under meditationen skulle forestille sig et hvidt lys, Buddha eller Jesus, var Jesus det mest naturlige for mig", fortæller Kirsten Pippi Poulsen.

AF LENE SKOVMARK
Redaktionen

Fortæl om din omvendelse

Kirsten Poulsen har ikke nogen kristen baggrund. Men en venindes mormor var meget troende og havde mange kristne ting i hjemmet. Kirsten mærkede, at der var noget, hun ikke havde hørt om hjemme. Hun blev ikke konfirmeret; det virkede rigtigst, for hun var vokset op med, at de kristne fortællinger var noget pjat. På gymnasiet i begyndelsen af 80'erne var miljøet venstreorienteret og tro og religion var for dem, der ikke kunne klare sig selv.

Som ung begyndte Kirsten at gå til gestalt- og

kropsterapi for at få bearbejdet nogle ting fra barndommen og for bedre at kunne mærke sine grænser. Senere fandt hun ud af, at den almindelige terapi ikke slog til i forhold til at finde og udvikle sig selv, og hun opsøgte en meditationsform, der var inspireret af tibetansk buddhisme: "Når man under meditationen skulle forestille sig et hvidt lys, Buddha eller Jesus, var Jesus det mest naturlige for mig," fortæller Kirsten.

Da hun var til en gudstjeneste i Vor Frue kirke blev ordene "jeg vil aldrig forlade dig" ved med at klinge inden i hende. For et års tid siden fulgte hun et kursus om Kristuskransen og begyndte at gå på kristne retræter. På en retræte med blev hun "konfirmeret" af præsten og sagde "ja" til at gå gennem livet med Jesus som ledsager. Det blev et vendepunkt.

Hvad fik dig til at skifte religion?

"I den buddhistiske praksis var der ikke nogen, jeg kunne relatere mig til. Du er alene med din praksis. I kristendommen føler jeg mig ikke alene. Det er der jeg hører til. Der er jeg kommet fra, og det er jo den religion, der er udbredt her i landet."

Kirsten har ikke været buddhist, for det har altid været for fjernt for hende at bruge mantraer og recitere de buddhistiske bønner. Det blev for nylig bekræftet for hende ved et foredrag af H.H. Dalai Lama, hvor han opfordrede folk til at blive i deres egen religiøse tradition.

En anden grund for Kirsten til at vælge kristendommen er, at Jesus er der, og at der er absolutter. "I livet og i den terapeutiske verden kan man ikke sige, at du aldrig bliver forladt, men i kristendommen er der ubetinget kærlighed, for Jesus forlader dig aldrig!" forklarer Kirsten.

Hun finder mange fælles træk i de to religioner: "Som jeg ser det, peger buddhismen og kristendommen i samme retning i forhold til, hvordan du bør relatere til andre mennesker. Men i kristendommen står du ikke med hele ansvaret selv. Jesus er

”I kristendommen er der et andet væsen, Gud, som aldrig vil forlade én. I det buddhistiske miljø mediterede jeg ind i et stort rum, kosmos - det føltes tomt.”

der ved siden af mig.” Det er en lettelse for Kirsten, og det har hjulpet hende til at være mere klar, til at mærke indefter og til at være mere kærlig. Hun finder inspiration i Bibelen, for eksempel i lignelsen om den fortabte søn, der hjælper dig til at se dine synder i øjnene og integrere dem. Du kan tage imod dig selv på den samme måde som Faderen tager imod dig.

Hvilken forskel har det gjort for dig før og efter omvendelsen?

”Jeg føler, at jeg vil kunne klare mere... jeg kan klare på en anden måde at blive forladt nu, for jeg bliver aldrig helt forladt mere.”

At være kristen har også betydning i forholdet til andre mennesker: ”Du kan se Kristus i det andet menneske, bedre bære over med andre og se et andet menneske som en, der også forsøger at være god.” Kirsten oplever mere hjertelighed, både mellem mennesker og i hendes eget forhold til andre.

Hun har lært mange gode ting i terapien, som hun kan arbejde videre med, for eksempel at tale ud fra sig selv, når hun står i en konfliktsituation. Ved at bruge Jesusbønnen (se boks) kan hun finde et mere kærligt sted at reagere udfra, end den spontane følelse af vrede.

Hun oplever også en forskel i forhold til bøn og meditation. Før kom hun i en buddhistisk meditationsgruppe, men er nu begyndt at gå til kristen meditation; det opleves mere naturligt for hende, for her er der kommunikation med Gud.

”Jesus er en personliggørelse af Gud. Det er svært og virker upersonligt at bede til verdensaltet. Jeg har brug for at have noget at ”bede op ad”, at min bøn lander et sted... brug for nogen, der holder mig til jorden. I kristendommen er der et andet væsen, Gud, som aldrig vil forlade én. I det buddhistiske miljø mediterede jeg ind i et stort rum, kosmos - det føltes tomt. Jeg har brug for kontakt, at der er noget andet.”

Hvordan ser du i dag på den religion, som du har forladt?

Kirsten Poulsen ser positivt på buddhismen, men det kunne for hende ikke blive noget religiøst. Hun vil sige det sådan, at andre religiøse retninger er spændende, men kristendommen virker mest tiltrækkende.

Hun ser mange fælles træk i buddhisme og kristendom: ”Når du kommer langt nok i begge religioner, som munkene og nonnerne gør det, handler det om medfølelse og at vise kærlighed. Essensen er det samme... Det handler om at vise medfølelse uden at være afhængig af følelsen.” Hun nævner karmalitermunken Wilfrid Stinissen, der taler om at frigøre sig fra følelsen, hvilket minder meget om begrebet detachment i buddhismen. Og det handler om at se det gode i andre.

Igen fremhæver hun H.H. Dalai Lama's ord om at blive hjemme i sin egen religion, og hun tilføjer: ”Hele det danske samfund afspejler jo kristendommen, og der ligger en masse ubevidste ting og værdier, som jeg kan bruge på en mere naturlig måde end buddhismen, som ikke er en del af min kulturarv”.

Jesusbønnen

”Herre Jesus Kristus Guds søn, forbarm dig over mig.”

Jesusbønnen har været brugt siden oldkirken og har altid været en væsentlig del af den ortodokse kirkes bønsliv. I dag bruges den i mange forskellige sammenhænge. Den gentages gerne mange gange i takt med ud- og indånding. Man kan f.eks. sige første led sammen med indånding og andet led sammen med udånding.

En videreudvikling af mit religiøse liv

Fra folkekirken til den katolske kirke

Vilhelm Stender har været præst i folkekirken i 28 år. I 2002 solgte han alt, hvad han ejede og tog til Tonga-øerne og underviste på et præsteseminarium og vendte efter fem år tilbage til Danmark. Han konverterede i 2005 til katolicismen og bor nu hos jesuitterne i København og lever af at holde foredrag.

AF LENE SKOVMARK Redaktionen

Faktisk besøgte jeg ham i præstegården i Fåborg i 1998 og mindes den dunkle stue fyldt med bøger og gamle møbler. Dengang mærkede jeg hans ud-længsel, men han virkede bestemt ikke som typen, der kunne finde på at bryde op og forlade alt. Hvad fik ham til i en moden alder at tage det drastiske skridt og forlade præstetjob, sin kirkelige tradition og et veletableret liv?

Fortæl om din omvendelse.

Vilhelm Stenders bevægelse mod at blive katolik har varet hele livet. Han har altid været optaget af kirkehistorie og klosterlivet og har med særlig interesse læst om den Hellige Antonius, den første, der for himmelens skyld lagde samfund og familie bag sig og drog ud for at leve som eneboer i ørkenen. I de seneste år som præst kom han af interesse til messe i den katolske kirke, hvor han fandt en styrke i, at liturgien har rødder tilbage til oldkirken. Men han blandede ikke det katolske ind i sin gerning som præst.

”Jeg vil ikke kalde det en omvendelse som sådan, men en videreudvikling af mit religiøse trosliv og bønsliv, og på et tidspunkt kom det til den fylde, hvor det var naturligt at konvertere... Det blev vigtigt for mig at tage skridtet fuldt ud i stedet for at have det katolske som en interesse ved siden af.” I sin tid som præst foretog Stender 3000 begravelser, og det var en stadig påmindelse om, at vi gradvist må ”lægge an til landing”, som han udtrykker det. Vi må huske på døden, men også huske at leve, mens tid er.

Det var med den bevidsthed, at han solgte alt og rejste til Tonga-øerne; for at gøre op med det materielle liv, men også for at virkeliggøre en drøm, han havde siden han som barn så en tongakvinde i sin hjemby.

Hvad fik dig til at skifte religion?

”Jeg har altid følt, at noget gik tabt ved reformationen. Luther havde sin katolske baggrund, men den fik vi ikke med. Spiritualiteten er en integreret del af den katolske kirke og liturgi, det hænger sammen...”. Han nævner trosøvelser som at knæle, tænde lys og bede jomfru Maria og helgener om hjælp, noget, som han finder helt naturligt.

”Det var som at træde fra vestibulen og ind i riddersalen, da jeg konverterede.”

I folkekirken oplever Stender, at troen ofte intellektualiseres og udtrykkes i for enkle læresætninger som ”retfærdiggørelse af tro”. Efterhånden som han blev ældre kunne han ikke leve af det alene. Som præst følte han et savn efter inderliggørelse og savnede at dele sin tro med andre. For Stender er Guds førelse vigtig i forhold til hans valg i livet: ”Vi tror, vi tager de vigtigste beslutninger selv, men i virkeligheden er det Gud, der leder.” Han nævner begrebet Trahimur. Det betyder ”vi føres”, ikke forstået som en viljesløs føren: ”Jeg yder selv mit bidrag, men der er lagt en vej for os.” Han tilføjer, at for at finde vejen, må man have

I sin tid som præst foretog Wilhelm Stender 3000 begravelser, og det var en stadig påmindelse om, at vi gradvist må "lægge an til landing".

antenneerne ude og hele tiden lytte til Gud. Så kommer det til én i tidens fylde, når tiden og man selv er moden til det.

Hvilken forskel har det gjort for dig før og efter omvendelsen?

"Det var som at træde fra vestibulen og ind i riddersalen, hvor familien har deres historie mange århundreder tilbage... man kan spejle sig i forfædrene og føle en samhørighed med historien." Stender understreger, at han på ingen måde tager afstand fra protestantismen, vestibulen er jo smuk... Men repertoiret blev større og han oplever det som at spille på alle tangenter på klaveret. Det har været en berigelse for både hans bønsliv og trosliv.

Han er glad for at have taget beslutningen om at konvertere nu og understreger, at man skal kende sin besøgstid for ikke at få for mange hængpartier: "Hvis man brænder for noget, skal man gøre det." Hans beslutning om at sælge sine ejendele og flytte til Tonga øerne virker drastisk, men for Stender var det blot et skridt på livsvejen, og at slippe det materielle gav ham en stor frihed. Han erfarede sandheden i Jesu udsagn om at den, der vil bjerpe sit liv, skal miste det. For ham hænger det enkle liv og det religiøse liv sammen. Begge dele er baseret på Guds hjælp.

Han lever nu af den sparsomme indtægt fra foredraget om sin vej fra præstegerning til et liv på en stillehavsø. Ved at genfortælle sit liv minder han folk om, at alle har mulighed for at ændre sin tilværelse, om ikke fysisk, så mentalt. Budskabet må gøre indtryk, når det kan få en 82-årig mand til at sige, at han ville tage sit liv op til revision!

Hvordan ser du i dag på den religion, som du har forladt?

"Med dyb respekt", svarer Wilhelm Stender. Han holder foredrag i folkekirkelige sammenhænge og har mange gode samtaler med præster. Han ønsker at være med til at afmystificere fordomme over for den katolske kirke, og han glæder sig over at forståelsen for spiritualitet vokser i folkekirken. Med sin protestantiske baggrund ser Stender sig selv som brobygger og ser en opgave i at formidle større kontakt mellem den katolske verden og folkekirken. "Kirkerne må nærme sig hinanden, for der er ikke så meget, der skiller." Han underviser blandt andet en gruppe katolske søstre og præster fra hele verden om folkekirken og dansk kultur.

I forhold til den hierarkiske struktur i den katolske kirke, oplever han det frustrerende, at ingen kan udtale sig på folkekirkens vegne. "Kirkens forhold til staten er som et ægteskab, hvor kvinden ikke har noget at sige."

"Jeg har altid følt, at noget gik tabt ved reformationen."

At virkeliggøre sine drømme

Når talen kommer til Tonga øerne, lyser Wilhelm Stenders ansigt op og han taler med varme og engagement. Når han om to år går på pension, vil han rejse tilbage til Tonga øerne. Der føler han sig i samklang med samfundet og menneskene. Den enkle levevis, den personlige kontakt, ja, selve den måde, folk bevæger sig på, berører ham. Ved at rejse tager han konsekvensen af, at han alligevel aldrig har fundet rigtigt fodfæste i moderne samfund.

Han understreget endnu en gang: "Man skal kende sin besøgstid og virkeliggøre sine drømme, mens det er tid."

Anvendelse i stedet for omvendelse

I grænselandet mellem spiritisme, teosofi og kristendom

Magdalene Wilsen forstår omvendelse som at blive bevidst om de værdier og muligheder, der ligger i religionerne. Hun blev åndeligt vakt i en moden alder og er kommet i forskellige nyåndelige sammenhænge. Hun kommer jævnligt i folkekirken, men er kritisk over for en stivnet form for kristendom.

AF LENE SKOVMARK Redaktionen

Magdalene Wilsen ser sin omvendelse som en bevidstgørelse om de værdier, der ligger i religionerne. ”Jeg vil ikke kalde det omvendelse, men anvendelse af nogle muligheder i kristendommen, som jeg ikke før havde benyttet.”

Magdalene havde en barndom med tidlige tab og har siden levet et turbulent liv uden tid og overskud til at reflektere over åndelige spørgsmål. Som hun selv udtrykker det: ”Jeg var ikke tilkoblet det spirituelle på det fysiske plan”. Sorg og krise i forbindelse med moderens død åbnede op til den åndelige virkelighed, og hun begyndte at komme i forskellige religiøse miljøer. Hun blev blandt andet medarbejder hos en gestaltterapeut, og kom i studiekreds og inderkreds i Danielskirken, en spiritistkirke ved Frank Munkø. I en årrække var hun medlem af Teosofisk Samfund, men gik ud i forbindelse med krisen i foreningen for ti år siden.

”Jeg vil ikke kalde det omvendelse, men anvendelse af nogle muligheder i kristendommen, som jeg ikke før havde benyttet.”

Hun begyndte også at overveje kristendommen, som hun før ikke havde haft noget forhold til, og

der viste sig at være meget, hun kunne bruge. Hun var, og er stadig, kritisk over for kirken og oplevede, at Jesu budskab blev gjort for intellektuelt. Men i stedet for at gå til et andet religiøst system, som heller ikke ville fungere, fandt hun frem til, at hun kunne bruge kristendommen, som den er og begyndte også at gå jævnligt i kirke.

Hvad fik dig til at skifte religion?

Magdalene understreger, at hun ikke har skiftet religion, men begyndte at praktisere den lærdom, der findes i kristendommen og de andre religioner. Hun ser visdommen i religionerne som fragmenter af den samme indre guddommelighed, som vi alle bærer i os. Religionerne har mulighed for med deres symboler og værdier at spejle og fremelske det, der er i mennesket. Hun nævner egenskaber som empati, tilgivelse og næstekærlighed, som blandt andet kommer til udtryk i den spontane hjælp til jordskælvsopfrene i Haiti. For Magdalene har Jesus Kristus en særlig betydning, fordi han som arketype er den, der stærkest præsenterer de værdier, som har været bærende elementer for menneskeheden.

Magdalene mener, at religionen er nødvendig for at give menneskelivet mening. ”Gennem religionen har jeg fået en frihed, et anker for forståelse for den tid, jeg lever i. Jeg oplever, at den manglende samhørighed med det guddommelige gør mennesket miserabelt... at mennesket føler sig adskilt fra Gud, gør det rodløst.” Og hun fortsætter: ”Vi lever i opstandelsestiden, hvor mennesket bevæger sig mod et niveau med større spirituali-

*”Sorg og krise
i forbindelse med moderens død
åbner op til den åndelige virkelighed.”*

tet og bevidsthed om det indre liv og med større kærlighedsudtryk. Og det er netop hjertet i religionerne.”

Hvilken forskel har det gjort for dig før og efter omvendelsen?

”Alt!” lyder det straks. Da Magdalene blev bevidst om den guddommelige dimension, satte det gang i en indre proces. Hun betragter sit liv som en rejse, sindets rejse, og hun har fået øjnene op for det transformerende potentiale, der er i Bibelen. Det inspirerer hende på vejen mod at blive et helt menneske og giver mulighed for at forstå sig selv bedre: ”Verden og vi selv er fuldendt, selv om vi ikke ved det. Håbet er glæden inden!”

Hun hævder, at alle har ansvar for deres liv og tanker, og oplever selv at få større evne til at skelne og at kunne se mere objektivt på andre mennesker. ”En ledetråd på min åndelige vej er, at jeg føler glæde og begejstring over sindets ubegrænsethed og livets uanede muligheder... religionen hjælper mig til at være det hele menneske, jeg gerne vil være, og til at finde sunde og sande værdier... Min parathed og det, jeg lærer på min individuelle vej, sætter spor i den fælles guddommelige rejse. Det jeg gør for mig selv, gør jeg for fællesskabet og til gavn for helheden.” Hun ser sig selv som medarbejder til at hjælpe andre videre.

Magdalenes livsglæde og sans for skønhed kommer til udtryk i hendes smagfuldt indrettede lejlighed. Overalt er der figurer af Maria, Jesus og Buddha i alle afskygninger og på væggene hænger

hendes malerier med flotte farver, masser af liv og åndelige motiver. Hun kommenterer med et glimt i øjet: ”Jeg maler, fordi jeg ikke ved, at jeg ikke kan.”

Hvordan ser du i dag på den religion, som du har forladt?

Magdalene Wilsen har aldrig forladt kristendommen, men hun tager afstand for en stivnet form for kristendom. Hun mener, at kirkens udlægning af Jesu budskab ofte er begrænsende: ”Mens hele verden er ved at bukke under, taler man om en mand, som rendte rundt i sandaler nede i Palæstina for 2000 år siden... For ofte prædikes der i kirken på en intellektuel måde, hvor det skulle være sagt med hjertet. Forkyndelsen må formidle nærvær og berøre menneskers liv.”

Magdalene understreger en vigtig pointe: ”Hvis du identificerer dig med og dyrker en særlig religion, så bliver det en hæmsko i stedet for at frelse og udvikle dig. Hvis man dyrker formaspektet frem for åndsaspektet, fører det til adskilthed og begrænsning.” Hun beskriver religioner som fragmenter af det guddommelige og nævner teosofien, som for hende er en mulighed for at bevæge sig og forstå sig selv og livet.

På bordet ligger en bønnebog, som hun har fået i Natkirken. Magdalene glæder sig over kristendommens store muligheder i bønnens magt: ”Vi bliver altid hørt! Kristendommen indebærer symboler til at bære værdier og kvaliteter frem; den er ikke statisk og må aldrig blive det!”

Det er mig, der står herude og banker på!

BOGANMELDELSE: Det er altid beundringsværdigt, når et menneske har mod til at begive sig af sted for at forstå noget, der forekommer uforståeligt, hvis ikke ligefrem farligt. Det gælder ikke mindst, når det drejer sig om en af landets mest omdiskuterede religiøse bevægelser, 'Evangelist' med Christian Hedegaard i spidsen. Alene derfor fortjener journalist Freya Skovs bog om Evangelist at blive læst. Men bogen mangler uddybning af de positive og derfor potentielt forførende sider af bevægelsen.

AF MARTIN HERBST

Det er altid beundringsværdigt, når et menneske har mod til at begive sig af sted for at forstå noget, der forekommer uforståeligt, hvis ikke ligefrem farligt. Det gælder ikke mindst, når det drejer sig om en af landets mest omdiskuterede religiøse

bevægelser, 'Evangelist' med Christian Hedegaard i spidsen. Alene derfor fortjener journalist Freya Skovs bog om Evangelist at blive læst. Men bogen mangler uddybning af de positive og derfor potentielt forførende sider af bevægelsen.

Sekterismens tre vandmærker

Langt hen ad vejen løser hun også den opgave, hun har sat sig for. I beskrivelsen af Hedegaard, Evangelist og medlemmernes fremgangsmåder bliver det tydeligt, at man har at gøre med et foretagende, der bærer, hvad man kunne kalde 'sekterismens tre vandmærker'. For det første bliver så godt som al autoritet forankret i den karismatiske leder. For det andet lever man i 'de færdige forklarings paradis'. Og for det tredje er man uimodtagelig over for kritik fra det omkringliggende samfund.

”Evangelist bærer 'sekterismens tre vandmærker’.”

Hvad angår Hedegaards vej til at blive karismatisk leder med særlig autoritet, begyndte den allerede i hans barndom. Han blev født ind i en stærk troende familie, hvor faderen var præst i Apostolsk Kirke i Vejle. En indre utilfredshed præger imidlertid den

unge Christian. Det fører til konflikter med hjemmet og med kirken, og først da han på en rejse i Sydamerika stifter bekendtskab med en kristendom, der hverken er bleg for dæmonuddrivelse, helbredelse eller tungetale, bliver han sat på rette spor. Det kulminerer med, at han nogle år senere stifter Evangelist med sig selv som den ubestridte leder.

Med hensyn til 'de færdige forklarings paradis' fremgår det tydeligt, at Evangelist har svar, og vel at mærke de rigtige svar på alt. Hedegaard understreger selv, at "Evangelist slet ikke har nogen teologi". Det er nu faktisk forkert al den stund, at 'teologi' direkte oversat betyder 'ord om Gud'. Og ord om Gud er der fra morgen til aften i Evangelist, men udlagt på en måde, der er blåstemplet af Hedegaard, der ser sig selv som repræsentant for en helhjertet, oplevelsesbaseret kristendom. Endelig er det også tydeligt, at bevægelsen er uimodtagelig for kritik udefra. Det gælder eksempelvis dens opfattelser af, hvad det vil sige at være kristen eller behandlingsmetoderne på deres rehabiliteringscentre for blandt andet narkomaner og alkoholikere, der mildest taler lader meget tilbage at ønske.

Som det forstås, er Skov ikke tilbageholdende med at præsentere læseren for det problematiske ved Evangelist. Det er i for sig helt i sin orden, men problemet er, at ligeså frimodigt Skov beskriver det negative, lige så tilbageholdende er hun med det positive. Det fremgår blandt andet af præsentationen af 'ingredienserne' i en gruppe som evangelist (s. 73). Her behøves ifølge Skov følgende:

- 1 stk. karismatisk leder med guddommelig indsigt.
- 1 helt bundt risikovillige mennesker med et ønske om forandring.
- 1 stk. budskab om forandring og utilfredshed med ingenes tilstand.
- 1 stk. indhold med udspring i kristendommen.
- 1 stor kasse penge.

Freya Skov: *Evangelist*. Christian Hedegaard – frelser eller forfører? Forlaget Documentas 2009.

Hvor er de positive sider?

Det nedladende sprogbrug til trods, kan ovenstående være rigtigt nok. Imidlertid har hun udeladt det væsentligste. *Tilfredsstillelse*. Ligegyldigt hvor meget en person påstår, han eller hun har guddommelig indsigt, ligegyldigt hvor mange søgende mennesker man har for hånden, og ligegyldigt hvor stor pengekasen er, falder det hele til jorden, hvis behovet for forandring ikke bliver indfriet på en måde, der opleves som tilfredsstillende. Men sådanne skildringer er bogen uhyre sparsom med. Fra først til sidst fremstilles Hedegaard som en person med lutter problematiske karaktertræk. Kan det virkelig være rigtigt, at der ikke er mere positivt at sige om den mand, og det han gør eller sætter mennesker i stand til at gøre? Hvis ikke, så er det faktisk ubegribeligt, at folk fra et så stort spektrum af samfundet, der både tæller en baronesse, folk med akademiske uddannelser og forretningsfolk, lader sig drage og forbliver loyale år ud og år ind.

En del af den karismatiske bevægelse

Samme udeladelse af noget positivt gør sig gældende med hensyn til deres lære. Hvad er det egentlig, de tror på? Og hvad er det genuint gode i det? Det får vi aldrig at vide, ikke engang tilnærmelsesvis. Ifølge Hedegaard selv er han såmænd

blot repræsentant for en form for kristendom, der tæller hen ved ½ milliard tilhængere verden over. Forholder det sig således? Er Evangelist intet andet end en dansk aflægger af en international, karismatisk bevægelse, hvor tungetale, helbredelse og stærk ledelse er lige så naturlig som mælk på cornflakes? Er Danmarks og dermed folkekirkens problem med Evangelist i virkeligheden det samme problem, vi har med hele den karismatiske bevægelse, der også indbefatter Pinsekirken? Og hvis ikke, hvor er det da, Evangelist er uforenelig med den karismatiske bevægelse eller sund kristendom i det hele taget? Her kunne man unægtelig have ønsket sig, at Skov ville have præsenteret læseren for flere nuancer.

Hjernevask

Selv i beskrivelsen af de såkaldte rehabiliteringscentre, der som sagt benytter stærkt kritisable metoder, har Skov en blind plet. Hun omtaler således en rapport fra en psykiater ved navn Niels Erichsen. I rapporten konkluderer han, at en person, der er navngivet som 'Lis', "har været udsat for psykisk tortur gennem hjernevask." (s. 116). Det kan undre, at Skov ikke studser over psykiaterens brug af ordet 'hjernevask', der ikke er underbygget af nogen som helst form for videnskabelig forskning. Det kan undre så meget desto mere, fordi Skov selv refererer til Eileen Barkers *The making of a Moonie. Choice or Brainwashing?*, der er den klassiske tilbagevisning af hjernevaskmyten blandt religionssociologer.

” Bogen mangler uddybelse af det positive og derfor potentielt forførende ved Evangelist.”

Der kan ikke være nogen tvivl om, at Skovs projekt er beundringsværdigt. De mange udtalelser fra forskere og eksperter giver den også et betydeligt løft, selvom hun til læserens irritation undlader kildehenvisninger. Men bogen lider af samme problem som *Evangelist*. Der er for lidt selvkritik. Med fordel kunne hun have brugt et helt kapitel på at beskrive det genuint gode i foretagendet. Derved ville bogen blot stå endnu stærkere. Som det er nu, bliver man hverken frelst eller forført. Freya Skov har modigt begivet sig ind i ukendt territorium, der er svært at navigere i, ikke mindst fordi *Evangelist* er så lukket. Men på grund den manglende uddybelse af det positive og derfor potentielt forførende, er det som om, man aldrig rigtig kommer inden for. 'Det er mig, der står herude og banker på.'

Ny udgivelse fra IKON:

Dialogpiloten - en håndbog i dialog

Find inspiration til at arbejde med dialog i din forening eller dit sogn med IKONs nye udgivelse *Dialogpiloten - En håndbog i dialog*. Dialogpiloten er et konkret og let tilgængeligt redskab til at komme i gang med dialogen. Den egner sig til foreninger, menigheder, skoler og andre institutioner, hvor man ønsker at sætte fokus på mødet mellem mennesker med forskellig tro og livssyn. På modsatte side kan du se et par eksempler på de øvelser, som du kan finde i dialogpiloten.

Køb den for 150 kr. ved henvendelse til IKONs kontor på kontor@ikon-danmark.dk eller 30200280.

DIALOGPILOTEN

- en håndbog i dialog

Nr. 14 Dialog med lego-klodser

En kreativ måde at skabe dialog på

Fra du letter til du lander

- Fordel legoklodserne på bordet, så alle kan komme til dem.
- Forklar deltagerne, hvad der skal ske.
- Alle bygger deres vision af "Den gode dialog", "Et dialogprojekt", eller hvad I gerne vil arbejde med. Det må tage fra 30-45 minutter, men det skal være aftalt på forhånd. Alle skal være stille, mens de bygger.
- Hver deltager præsenterer deres model. Bagefter kommenterer de andre deltagere, hvad de ser. Alternativt starter de andre deltagere med at sige, hvordan de forstår modellen, hvorefter den, der har bygget modellen, forklarer, hvad vedkommende har tænkt.
- Når alle er færdige med præsentationen, samles der op på, hvad der har været gennemgående træk, og hvor der er uenigheder.

48

Læringspointer

- Ord kan begrænse kreativiteten.
- De visuelle virkemidler og den langsomme opbygning af klodserne kan skabe en meget kreativ proces, som giver en større dybde i forståelsen og nogle gange kan skabe overraskende resultater.
- Der kommer noget visuelt og konkret ud af ideer og forestillinger, som gør det nemmere at forholde sig til.
- Legomodellerne kan være et godt omdrejningspunkt for en frugtbar samtale.

Rammer & materiale
Et stort bord fyldt med legoklodser. Der må helst ikke være lego-plader og figurer, som begrænser kreativiteten

Gruppetørrelse
3-10 personer. Er der flere, så del op i flere grupper i hvert deres rum. Der skal være nok lego til at alle kan bygge løs

Tid
1½ time

Tips til piloten

- Simple legoklodser er helt fine.
- Man kan godt arbejde med abstrakte begreber, fordi klodserne tvinger deltagerne til at gøre det konkrete virkelighed.

49

Nr. 22 Personligheder – roller i dialogen

Et sjovt rollespil med fokus på de forskellige personligheder til at belyse et tema fra forskellige vinkler

Fra du letter til du lander

- Gruppen fordeles i grupper af seks. Hver gruppe får seks navneskilte med sig.
- På hvert navneskilt skal der stå en rolle. Du fortæller om hver rolle. Du kan evt. skrive det op på en tavle så det er nemmere at huske.
 - Lederen: den, der styrer processen. Leder debatten.
 - Videnskabsmanden: holder sig til fakta og det der kan bevises.
 - Pessimisten: den, der altid ser det værste i alting. Ser begrænsninger i stedet for muligheder.
 - Optimisten: den, der altid ser det positive i alting. Ser muligheder i stedet for begrænsninger.
 - Kunstneren: den kreative og nytænkende
 - Hippien: den, der ser på følelser og fornemmelser.
- Fortæl, at gruppen skal debattere et emne, f.eks. dialog, tørklæder, frelse eller lignende. Hvert medlem af gruppen trækker et navneskilt (de vender med bagsiden op, så man ikke ved, hvilken rolle, man skal spille). Man skal spille den rolle, der står på navneskiltet.
- Debatten kan køre i 10-30 minutter. Piloten kan eventuelt bestemme, at de skal skifte rolle efter 10 minutter.
- Efter 1-4 omgange af rollespillet, skal de tale sammen om deres oplevelser i de forskellige roller. Hvordan virkede rollen på dig? Skiftede stemningen? Hvilken rolle var nemmest?
- Hvis der er mange grupper, kan man reflektere i plenum til sidst.

64

Læringspointer

- Ved at skifte roller, bliver man opmærksom på, hvordan den enkelte rolle påvirker en selv og de andre. Hvilken rolle har man selv, og hvilken rolle har ens dialogpartner.
- Den kan bruges til at komme videre fra en hård knude i dialogen. Kan virke som konflikt-opløser.
- Øvelsen er god til at lade en gruppe lære hinanden bedre at kende.
- Øvelsen opbygger på gensidig tillid og kan fordybe en dialog, da forskellige elementer i et tema bliver belyst.
- Den er god til at skabe en lattermild og god atmosfære.

Rammer & materiale
Et gruppelokale med en stol til hver. Evt. en tavle. Seks navneskilte

Gruppetørrelse
Gruppe på hver seks personer. Hvis du har en stor gruppe, kan du splitte dem op

Tid
30-90 minutter

Tips til piloten

- Denne øvelse er bedst til grupper, der kender hinanden.
- Øvelsen kan bruges som metode til at fremhæve læringspointer og udviklingsmuligheder.
- Udvalg et tema, som du er sikker på, at alle deltagerne kender godt.
- Du kan evt. vælge, hvilken rolle den enkelte skal spille, hvis du kender gruppen godt.
- Lad dem ikke sidde med navneskilte på, men lad dem holde det hemmeligt. Så er man tvunget til at gøre ekstra opmærksom på, hvem man er.

65

Nr. 28 Rejsekufferten

Opsamling af erfaringer og fælles viden. En kuffert med pointer om dialogprocesser

Fra du letter til du lander

- Bed deltagerne om at fortælle, hvad de forbinder med dialog, eller har lært om dialog gennem forudgående øvelser og skriv det op på en flipover.
- Man kan evt. sætte en debat igang i gruppen, om der er nogle af de ting, som er kommet frem, man er uenig i eller gerne vil have præciseret.
- Skriv bagefter ned på computer, hvad der står på flipoveren og giv det til deltagerne.

Læringspointer

- Hvis man skal kunne bruge det, man lærer, er det vigtigt at få samlet erfaringer og indsigter på en overskuelig måde.

80

Tips til piloten

- Har man et længere forløb, kan øvelsen bruges i starten og efterfølgende en eller to gange til at opsummere erfaringerne, som man så kan tage med sig i "kufferten".
- Lad være med at vurdere, om deltagerne pointer er gode eller dårlige. Der er ikke rigtige og forkerte svar, for det handler om at finde ud af, hvad deltagerne har erfaret.

Rammer & materiale
Flipover

Gruppetørrelse
Uden betydning

Tid
Afhængig af emne, eller hvor meget man skal samle op på. Kan tage mellem 10 og 20 minutter

81

Dialogpiloten

Ny udgivelse fra IKON

Dialogpiloten er et konkret og let tilgængeligt redskab til at komme i gang med dialogen. Den egner sig til foreninger, menigheder, skoler og andre institutioner, hvor man ønsker at sætte fokus på mødet mellem mennesker med forskellig tro og livssyn. Køb den for 150 kr. Læs mere inde i bladet.

.....

Støt IKON - Giv en gave eller bliv medlem!

Du kan give IKON en gave og støtte foreningens arbejde med at fremme dialogen mellem kristendom og andre religioner.

Og/eller blive medlem af foreningen.

Medlemskab koster:

- 100 kr. for studerende og pensionister
- 200 kr. voksne
- 300 kr. for familier

Indbetal på gironummer: 6616151 eller reg. 9570, konto 6616151. Husk at skrive fulde navn, og adresse og opgiv, om det er en gave eller betaling for medlemskab.